

ИЗВЕШТАЈ

Од реализирана студиска посета во Лондон, Велика Британија

Основната цел за оваа студиска посета реализирана во периодот од 20 до 26 ноември 2005 година беше да се збогатат сознанијата за образовниот систем во Англија, со посебен осврт на делот што се однесува за иницијална обука на наставници за задолжителното образование.

Овие сознанија се планира да овозможат планирање на одредени активности во вид на обука и ресурсни материјали во проектот "Креативна настава и учење" на наставничките факултети во РМ имплементиран од страна на ФИООМ со финансиска поддршка од УСАИД.

Учесници во обуката:

(помлад кадар од педагошките факултети во Скопје, Битола и Штип, координатор на проектот Креативна настава и учење од ФИООМ и претставник од канцеларијата на УСАИД во Скопје):

1. Татјана Атанасовска – професор, Битола
2. Даниела Андоновска – помлад асистент, Битола
3. Јасминка Кочовска - помлад асистент, Битола
4. Анита Штерјовска – демонстратор, Скопје
5. Васко Ивановски – демонстратор, Скопје
6. Лулзим Адеми – асистент, Скопје
7. Ленче Милошева – доцент, Штип
8. Зоран Здравев – асистент, Штип
9. Татјана Пачемска – асистент, Штип
10. Кирил Барбареев – помлад асистент, Штип
11. Ирена Стојанова – помлад асистент, Штип

12. Наташа Ангелеска, координатор, ФИООМ

13. Лела Јаковлевска-Јошевска, специјалист за образование, УСАИД

РЕЗИМЕ

Програмата за обука што беше организирана од страна на приватно турско училиште од Лондон, SUTHERLAND Education LTD, беше осмислена така што овозможи добар баланс меѓу теоретските сознанија што беа понудени и практичното искуство со кое учесниците имаа можност да се стекнат. Предавањата од теоретска природа беа испланирани со цел да им овозможат на учесниците целосен преглед и разбирање за Иницијалната обука на наставници во Велика Британија со што им овозможија да направат споредба со состојбата во Република Македонија. Тие исто така им овозможија на учесниците да се запознаат со одредени теми, но и да добијат објаснувања за одредени процедури кои беа предмет на директни опсервации и учество. Практичните сесии им овозможија на учесниците поблиску да се запознаат со планирањето, реализацијата и оценувањето на наставата во Англија и тоа на основношколско ниво и на Коледите за подготовка на

наставници, со што всушност им беше овозможено да се здобијат со дополнителни техники и ресурси кои подоцна можат да ги инкорпорираат во својата работа, односно настава. Посетите на училиштата и колежите всушност им понуди несомнено богато искуство за активни методи и форми за работа во училища каде во основа работата е насочена кон потребите и интересите на ученикот/студентот, но исто така им овозможи активно да се запознаат со процесот на селекција на кандидати за студенти на колежите за иницијална подготовка на наставници, и реализација на програмите за обука на наставници.

СОЗНАНИЈА ОД ОСТВАРЕНАТА СТУДИСКА ПОСЕТА

Преглед на степените на образование во Англија

Образовниот систем во Англија е поделен во: основно, средно, понатамошно и високо образование. Постои и т.н. *Foundation Stage* што претставува предучилишно образование во Англија за деца на возраст од 3 до 5 години.

Задолжителното образование е 11 години за деца на возраст од 5 до 16 години¹. Повеќето ученици по завршувањето на основното (од 5 до 11 годишна возраст), продолжуваат во средно образование на возраст од 11 години. Но постојат и т.н. *middle schools* кои учениците можат да ги посетуваат од 8 или 9 годишна возраст, па потоа да продолжат во средни училишта на возраст од 12 или 13 години. Повеќето средни училишта во Англија се т.н. *comprehensive*, односно немаат селективен уписен процес, но во некои области во Англија постојат и т.н. *grammar schools* во кои учениците треба да полагаат влезен испит што е заснован на нивните способности и знаења.

По завршувањето на задолжителното образование на возраст од 16 години, младите имаат можност да избираат дали ќе го продолжат своето школување, или ќе почнат да работат. Оние кои одлучиле да го продолжат образованието имаат можност да избираат. Постојат средни училишта во кои го дооформуваат своето образование до 18 години во т.н. *Sixth form*, или доколку таа опција во тоа училиште ја нема, тогаш да одат во т.н. *Sixth Form College* или *Further Education College* во кои се работи според т.н. *Curriculum 2000* или **Програма 2000** која се донела после внесените новини за унапредување на степенот на квалификации во септември 2000 год.

По завршувањето на средно образование, младите имаат разновидни и бројни можности за продолжување на своето образование на факултетите. Во овој извештај, во посебен дел ќе се осврнеме само на делот што се однесува на Универзитетско образование за наставници.

Наставна програма

Наставната програма во училиштата во Англија е базирана на сознанијата од потврдени теории од областа на **развијната психологија** (теоријата за интелектуален развој на Пијаже; теоријата на социјален конструктивизам на Брунер, Виготски, Блумовата таксономија за поставување на различни нивоа на прашања,

¹ Постои можност дете на таа возраст да не посетува училиште, но тогаш локалните образовни власти се задолжени да осигураат дека детето имало друга соодветна образовна поддршка според утврдените национални стандарди

Гарднеровата теорија за мултипла интелигенција) а особено на прагматистичката педагогија на Џејмс Дјуи и неговите следбеници.

Националниот курикулум го дефинира минимумот на образовни наслови за учениците во задолжителното образование. Тоа е всушност законски регулирано барање што сите државни училишта мора да го следат и да им овозможат на учениците курикулум кој е:

- балансиран и широко поставен;
- го промовира нивниот духовен, морален, културен, интелектуален и физички развој;
- ги подготвува за можностите, одговорностите и искуствата во животот како возрасни;
- вклучува, покрај Националниот курикулум, религиозно образование, а за средношколските ученици и сексуално образование и образование за кариера (професионално образование).

Националниот курикулум не го сочинува целокупниот курикулум. Училиштата имаат дискреционо право да развијат курикулум кој ги рефлектира нивните поединечни потреби и услови. Националниот курикулум се однесува на државно финансираните училишта, и иако не е задолжителен, голем дел и од приватните училишта одбираат да работат според него.

Трендовите во развојот на образованието на Велика Британија се менувале последните 15-20 години, најмногу во однос на застапеноста на **теоријата** (академските содржини) и **практиката** во наставата воопшто. Улогата на наставникот низ годините се менувала и во новите услови тој треба да **информира** (дава вербални информации, нуди факти, мислења, прави проценка), **демонстрира** (покажува како се работи, нуди модели за добра пракса, опишува процеси, разјаснува процедури), **фасилитира** (поставува проблемски ситуации, предизвикува на размислување, нуди активности без конкретни решенија, промовира истражувачки пристап) и **интерпретира** (објаснува ситуации, проникнува, увидува ситуации, поставува прашања што тераат на размислување, ја корелира содржината со други содржини).

Она што во развитокот на образованието на Англија е сепак **константа**, е стриктното придржување на **националните стандарди за квалитет**, проверувани редовно со **Државен тест на националниот курикулум**, на крај на секој од подолу наведените циклуси на задолжително образование (од 5-16г.). Британското образование е организирано во следните 4 клучни степени (Key Stages):

1. од 5-7 годишна возраст
2. од 7-11 годишна возраст
3. од 11-14 годишна возраст
4. од 14-16 годишна возраст

Задолжителното образование следи **Национален курикулум по математика** (Primary Numeracy Strategy) усвоен во 1999 година, како и **Национален курикулум по јазик** (Primary Literacy Strategy) усвоен во 1998 година. Двата документи не се однесуваат толку на содржините што треба да се изучуваат, туку на начините како учениците треба да усвојуваат знаења од таа област (математика или писменост), односно на

усогласување на стиловите на учење на секоја индивидуа со стандардите што треба секој да ги постигне во текот на школувањето.

Националната стратегија за основно образование се засновува на 6 базични принципи:

- Да обезбеди **секо** дете да напредува; образованието треба да е **инклузивно**;
- Да се **надогради** врз она што е познато;
- Учењето треба да биде **врзано за реалноста**,
- Учењето треба да се направи колку што е можно **позабавно**, со поттикнување (а не потиснување) на љубопитноста;
- Да се поттикнува **кроскурикуларно** (интегрирано, целосно, холистичко) учење, наспроти инсистирање само на сегментирано учење по предмети;
- Да се поттикнува **евалвација** на наученото, во која децата се партнер, а не објект!

Ни најидеалниот систем на образование не може да ги научи децата на сè. **Клучно е кај децата да се поттикнува процесот на аналитичко и критичко размислување, со тенденција за холистички, интегративен пристап.** Критичкото размислување вклучува и создавање на сопствено мислење за работата на наставникот, кое треба да се прими отворено од страна на наставникот.

Основни обележја во реализацијата на наставниот процес:

- Наставата е секогаш **целно ориентирана**: целта е експлицитна за секоја активност и за децата и за наставникот; кажана на едноставен јазик, разбирлива за сите;
- Најновите трендови во образованието ги земаат предвид **стиловете на учење** на секој ученик (*визуелен, аудиџивен, кинесџетички, или комбинација*);
- Сите одделенија имаат **различни групи по способности** од соодветната област (од 3-5), значи ученици со помали постигнувања, просечни и ученици со поголеми постигнувања). Со нив се работи со задавање на задачи на различни нивоа на тежина;
- Одделенијата имаат во просек 30 деца;
- На возраст од 5-11 г. часовите траат 45 мин., а од 7-11 траат 60 мин., но има само неколку предмети во првите одделенија (математика, јазик и природни науки), кои ги има секој ден. Се очекува децата да совладаат најголем дел од материјалот во училиште; домашните задачи се мали.
- Во наставата по математика во првите одделенија многу се користи **ментална математика**, значи вежбање без пишување, низ разновидни вежби, пред сè организирани како игра;
- Климата во одделението овозможува **слобода** на децата, со задржана структура на часот; постојано се даваат **повратни информации**; ако се добие погрешен одговор, се прашува понатаму за да се открие логиката на одговорот, со тенденција самиот ученик со помош на наставникот да дојде до

точен одговор; во одделението владее атмосфера на **конструктивен критицизам**, без **негативни и навредливи пораки**; прашањата се обично од **отворен тип**, често се прашува "зошто мислиш така"; од секое дете се имаат **високи очекувања**, кои не се исти за сите деца!; децата од најмали се поттикнуваат на **самоевалуација** (што постигнале, дали се со тоа задоволни), како и **поставување на цели** (секојдневно, во мали чекори, на пример: не ја употребувам правилно запирката, денеска ќе пороботам на тоа, и сл.);

- Повратната информација е **редовна** и секогаш се расчистува од каде дошол неточниот одговор; како техника наставникот го користи и го бара од децата **гласното размислување**, за да се опише **процесот** преку кој се доаѓа до некаков одговор;
- Наставниците мораат да ги покријат подрачјата предвидени според Националниот курикулум, но притоа имаат слобода за тоа **како** тоа ќе го направат, сè додека ги постигнуваат целите;
- **Оценувањето**, евалуацијата, е дел од секојдневието и не се случува на часови посебно определени за тоа за да создадат страв и тензија. Тенденција е од учениците да се научат што повеќе, да се извлече максимумот, а не да се трага тенденциозно по она што не го знаат. За она што ќе се види дека учениците не го знаат треба заедно со ученикот да се направи план како тоа да се совлада. Ученикот треба да е дел од процесот на оценување. Ако се редовно вклучувани во овој процес, учениците создаваат навика за **објективност** за проценка на своите постигнувања;
- Треба постојано да се поттикнува **позитивната слика** за себе кај ученикот, без негативни пораки, со уважување на индивидуалните вредности. Ученикот **не смее да се повреди**.

Користење на информатичка технологија во наставата :

- Има **кроскурикуларен пристап**;
- Децата и наставниците знаат да работат со текст, работа со бази на податоци, работа со табели и графикони, програми за презентација, електронска пошта, интернет, (Word, Excel, Power Point, Web-design, Photo shop, E-mail, Интернет);
- Практичарите сметаат дека децата многу сакаат да видат резултат од својата работа, значи важно е да се има **принтер**;
- Во основните училишта кои беа посетени **не се користат специјални образовни софтвери**, туку компјутерот се користи како средство за доаѓање до информации, учење и подготвување на писмени материјали;
- Работата на компјутер на децата им е **забава** и постепено се усвојува како корисна **алатка** за учење на други содржини.

ИНИЦИЈАЛНА ОБУКА НА НАСТАВНИЦИ

Иницијална обука на наставниците во Англија се одвива на универзитетско ниво со што на идните наставници во основно образование (за возраст од 5-11 год.) им се понудени две опции за додипломското образование :

1. **Тригодишно** за апликантите со завршено средно образование (во чии рамки имаат 24 недели ефективна настава (не само опсервации) во училиште и
2. **Едногодишна** интензивна дообука за сите апликанти со завршен факултет

Иако во земјата во основа има дефицит на наставнички кадар за основното образование, на **селекцијата** на кандидати за студенти на наставничките факултети се обрнува големо внимание и се многу компетитивни (за едно место 10-15 кандидати).

Апликацијата за упис опфаќа поседување на **формални квалификации, писмо за мотивација** (со нагласка на добра композиција и беспрекорен правопис), **групно и индивидуално интервју**. Во комисијата за прием членуваат професори од педагошките факултети и директори на основни училишта (кои тоа го работат без парична надокнада, освен за патни трошоци до коледот).

Секој кој планира да работи како наставник мора да ги задоволи националните стандарди за наставник или т.н. **Qualified Teacher Status** што всушност претставуваат целно ориентиран и искази за тоа што студентот – иден наставник мора да знае, разбира и да прави за да се здобие со овој статус. Тие се поделени во три меѓусебно условени делови кои го опишуваат критериумот за звањето:

1. **Професионални вредности и пракса** – овие стандарди се однесуваат на ставовите и подготвеноста што се очекуваат од секој што сака да работи како наставник, и се регулирани со професионалниот кодекс на Генералниот Учителски Совет на Англија;
2. **Знаење и разбирање** – овие стандарди бараат од ново-квалификуваниот наставник да ги знае содржините на предметите кои ги предава и целосно да го разбира напредокот – развојот на сите деца и што треба да се очекува од нив да постигнат успех во школувањето;
3. **Настава** – овие стандарди се однесуваат на вештини за планирање, следење и оценување на наставата, самиот наставен процес и работата во училница(classroom management). Тие во основа ги содржат вредностите и знаењата што беа истакнати во претходните две категории.

Особено силна и јасно дефинирана е потребата за подготвеност на идните наставници за професионално усовршување и од самиот почеток на студирање, па се до крај на кариерата како наставници. Се истакнува дека во иницијалната обука на наставниците се наоѓа фундаментот за поматамошното професионално усовршување и развој. Наставничката професија е креативна, но и интелектуално напорна и многу одговорна работа, па затоа стандардите за оваа професија мора да бидат многу високи. Исто како што се очекува од учениците да постигнуваат добри резултати во учењето, и учениците, и родителите имаат право да очекуваат посветеност и квалитет во работата на наставниците.

Погоре наведените стандарди за наставници мора да бидат составен дел од секоја институција што подготвува наставници. Тие не го дефинираат курикулумот, ниту пак го специфицираат начинот на кој ќе се реализира обуката на колеџите. Но сепак овие стандарди се збир од ригорозни очекувања и ги дефинираат легалните минимум барања за секој наставник. Тие всушност ги одредуваат и четирите групирани **Барања (Requirements) за секој вид иницијална обука на наставници:**

- Влезни параметри за секој студент-иден наставник;
- Обука и оценување;
- Менаџирање на партнерства во иницијалната обука;
- Обезбедување квалитет.

Наставна програма

Содржината на наставната програма на наставничките факултети е претежно фокусирана на наставните програми по предмети за основно образование, а помалку на академски знаења. Тригодишните студии за подготовка на основношколски наставници во своите курикулуми имаат добар баланс меѓу теоретските знаења и практичната подготовка што се постигнува преку понуда на широк спектар на можности за учење и добро организирана и поддржана пракса во локални основни училишта. Праксата е под строго контролирано и квалитетно тUTORСТВО од страна на професорите на факултет, но и менторство и поддршка од страна на наставниот кадар во училиштата.

Особено е важно идните наставници да имаат добро развиени вештини за комуникација, оценување и планирање, и солидно познавање на основните предмети од наставата во англиските училишта: Англиски јазик, математика, информациско-комуникациска технологија и природно-научно подрачје.

На пример во Кингстон колеџот од Лондон за иницијална обука на наставници содржините во курикулумот се воглавно составен дел на следниве подрачја:

- основи на Англискиот јазик
- основи на математиката
- основи на природните науки
- основи на информациско-комуникациската технологија
- курикулум (планирање и реализација)
- педагошки и професионални теми
- училишно искуство
- специјализација во одреден предмет.

Двата педагошки факултети³ кои ги посетивме немаат испити. Оценувањето се врши преку континуирано следење, портфолио, писмени изработки, успешно изведување на настава според националните стандарди.

Она што беше особено интересно сознание е дека многу од дипломираните студенти всушност се вработуваат во партнерските училишта во кои ја реализирале праксата.

² Секој студент мора да реализира 24 недели практично искуство во училиште

³ Kingston University in London, School of education and St. Mary's College, Twickenham, London

Наставниот кадар ангажиран на наставничките факултети, скоро без исклучок, биле наставници во основно училиште. Практичните знаења, а потоа академските квалификации, се највисок критериум за влез на наставник на факултет. Често има случај наставници од основно да се и наставници и на педагошките факултети, па дури и директори на училишта . (На колеџот Св. Мери бевме информирани дека универзитетските наставници имаат по правило пониска основна плата од наставниците во основното образование! Сепак на факултет наставниците имаат можност за истражувачка работа, издавање прирачна литература, учество во научни и стручни совети и истражувања, а со тоа и можност за екстра приходи).

ЕДЕН ПОИНАКОВ ЗАКЛУЧОК:

На табла поставена на влезната врата од Kingsley School of Education стоеше запишано:

WHO DARES TO TEACH MUST NEVER CEASE TO LEARN

John Cotton Dana

(Оној кој подучува други, не смее да престане да учи)